

Democratie waarderen met Harry Potter

Leerlingen zijn bewuster van het belang van een democratische rechtsstaat door samen boeken te lezen in de klas. Dat stelt Lieve Heijsters, leraar maatschappijleer en maatschappijwetenschappen aan het Utrechts Stedelijke Gymnasium, na onderzoek onder haar leerlingen.

Tekst Erik Ouwerkerk

Heijsters is doordrongen van het belang van een sterke rechtsstaat, maar voor haar leerlingen bleven de lessen hierover vaak een theoretische exercitie. Het raakte hen persoonlijk weinig. “In een democratische rechtsstaat zijn de rechten van de burgers gegarandeerd en bestand tegen een totalitaire overheid en autoritaire leiders. In Nederland zijn die rechten stevig verankerd en daarmee voor veel leerlingen vanzelfsprekend. Dat is prachtig, maar het is gemakkelijk te vergeten hoe waardevol het is. Daarvoor moet je kunnen invoelen hoe het is om in een niet-democratische samenleving te leven.”

Lezen wordt vaak aanbevolen als een veilige manier om vele levens te leven. Daarom ging Heijsters op zoek naar boeken waarin de thema's *recht* en *democratie* eruit springen. “Ook wijzen onderzoeken uit dat het leesniveau snel achteruitgaat. Daarom onderzocht ik wat literatuuronderwijs kon betekenen voor burgerschapsonderwijs. Omdat ik naast het lesgeven nog een lerarenopleiding volgde aan de UvA, kon ik mijn nieuwsgierigheid vormgeven in een wetenschappelijk afstudeeronderzoek.”

Heijsters geeft les in de bovenbouw, maar ontwierp twee lessen van tachtig minuten voor een groepje brugklassers op haar school. Ze koos voor hoofdstuk twee van het tweede deel van de Harry Potter serie: Harry Potter en de geheime kamer. Hierin wordt Harry door zijn peetfamilie – De Duffelingen – in de zomervakantie op zijn kamer met tralies voor de ramen opgesloten. Ook huiself Dobby verschijnt ten tonele. De huiself leeft ook in gevangenschap, alleen is Dobby zich daar niet bewust van: hij ziet dat als een gegeven.

Afstand van emoties

“De leerlingen lazen het hoofdstuk en mochten zelf vraagtekens zetten bij passages, woorden onderstrepen et cetera. Zo werden ze zich bewust van de interne dialoog – om het

technisch te omschrijven – die de tekst oproept. Ook brachten ze de situatie van Potter in kaart met een *empathy map* waarmee ze per fragment konden aangeven wat Harry ziet, denkt en hoort. Wanneer je de leerlingen vraagt om een standpunt – Harry is wel/niet terecht opgesloten – in te nemen en dat te beargumenteren, of verzoekt een expert-groepje op te richten rond een bepaald element van de situatie, dan leren ze afstand nemen van hun emoties.

Burgerschapsonderwijs via literatuur zorgt voor meer empathie maar ook voor kritische distantie bij het lezen van teksten. Het maakt weerbaar voor / tegen misleiding. Heijsters: “Actief lezen zorgt voor meer betrokkenheid bij het verhaal. Het is ook een manier om leerlingen bewuster te maken van eigen leeservaringen. Dit komt hun weerbaarheid tegen desinformatie ten goede. Ze herkennen sneller dat clickbait-koppen sterke emoties kunnen oproepen en zijn alerter op stukken die onbegrip oproepen.” Heijsters heeft haar opleiding en pilot inmiddels succesvol afgerond. Ze zet het project nu voort met lessen aan begaafde groep 8'ers die op school komen voor extra uitdaging in een traject dat Junioracademie heet.

“Elke doelgroep vraagt om andere teksten, of het nu Kafka, Orwell of Alice in Wonderland is. Daar horen andere vragen bij. Als je de tijd neemt voor een goed doordacht lesontwerp, kun je hele leerzame én leuke lessen geven aan betrokken leerlingen.” De pilot laat zien hoe je ook bij andere vakken dan taal door middel van literatuur bij kunt dragen aan burgerschap. »

Lieve Heijsters

Inzicht in jezelf en anderen ontwikkelen in literatuurlessen: een ontwerp-handleiding.

Literatuur leren lezen in dialoog: lezersvragen als hulpmiddel bij het leren interpreteren van korte verhalen.

